

הרב לוי יצחק גרליק

מ"ץ בק"ק שע"י האיחוד האירופאי – בריסל

גדר "נמסר לכתפים" באנינות

שיטת כ"ק אדמו"ר הזקן בעל התניא בשולחנו הפתור

סימן א. השאלה. סימן ב. ציטוט דברי אדה"ז ודברי המחבר והשוואתם. סימן ג. ריבוי שאלות על דברי אדה"ז. סימן ד. הביאור בשיטת אדה"ז. סימן ה. הביאור בגדר של "מסירה לכתפים". סימן ו. הביאור בשיטות האחרות (נוב"י וכו'). סימן ז. אגרת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בזה.

א. השאלה

גופא דעובדא הכי הוה: לפני כמה חדשים נפטר יהודי חשוב בנ"י. שבארה"ב ביום השבת קודש. ביום ראשון בצהריים הובילוהו לאה"ק. הבנים והבנות שלו נשארו בנ"י. ורק בן א' נסע לאה"ק עם הארון, ואחר הקבורה ישב כמה שעות שבעה באה"ק וחזר למשפחתו בארה"ב. ביום ראשון הנ"ל, כשהגענו לבנין ה-cargo, הנה מיד כשסגרו הדלתות של ה-cargo והארון הי' מצד השני (דהיינו בחדר אחר שאסור ליכנס לשם חוץ מהפועלים), באופן שאין שום אופן שהמשפחה יכולה לגשת לשם, הוריתי לכל הבנים ובנות שיחלצו נעליהם (כדין "משיחזרו פניהם" המבואר בסי' שעה ס"ב), וישבו על הקרקע (בהפסק דבר מה) בכדי שאותו היום ייחשב ליום ראשון של השבעה (כי אולי עד שיגיעו הביתה יקח עוד זמן, ולא יספיקו להגיע קודם השקיעה), ולהבן הנוסע הוריתי לו שהוא אונן עד אחר הקבורה, ולא יניח תפילין אפילו במטוס וכו' (ע"פ דברי אדה"ז כדלהלן).

המטוס הי' אמור להמריא שעה לפני השקיעה, ואני בינתיים חזרתי הביתה. הבן הנ"ל הלך מה-cargo ל-terminal של הנוסעים, בלוויית כמה מחביריו, וא' מהם (ר"מ בשיבה) הורה לאונן שכשהוא יהי' על המטוס שיניח תפילין כי כבר "נמסר לכתפים" והוא לא יכול לעשות כלום. האונן אמר לו שאני הק' הוריתי לו שלא יניח תפילין בשום אופן ולא יאמר ברכות וכו' עד הקבורה. אז הר"י הנ"ל התחיל לפקפק שאולי יניח בלא ברכה וכו' עם עוד כמה סברות (הי' ברור שאינו יודע מדברי אדה"ז אלה, כי מעולם לא למד הלכות אבלות ביו"ד (למרות שהלכות אלו נמצאות בהל' קריאת שמע בחלק אורח חיים)... ובפרט שכאן ה"פסק" שלו השתנה כמעט תוך כדי דיבור). האונן נהי' מבולבל ולא ידע מה לעשות. כשבאתי לנחמו (אחרי שהוא חזר מאה"ק) הוא אמר לי שיש פה קצת סייעתא דשמיא... כי המטוס התאחר עד אחרי השקיעה....

שאלתי אותו ר"י, מהי הנפק"מ בין אם האונן נמצא בחדר ההמתנה לעלי' למטוס לבין המטוס עצמו? הרי הארון נמצא במקום שהוא אינו יכול לגשת אליו אפילו אם ירצה בכל ההשתדלויות האפשריות? וממ"נ – אם מצד "נמסר לכתפים" הרי מיד כשסגרו הדלתות

ב-cargo הי' צריך להניח תפילין? ולא הי' מענה בפיו. והעיקר – כששאלתי אותו מהו המקור שלו? והוספתי שאינני מעוניין לשמוע סברא או הפתגם השגור בפי כל בכגון דא, שכל ילד יודע, "נמסר לכתפים" בלי לדעת הגדר שבזה... - ואין מגיד לי.

ולכן, החלטתי להעלות את הענין על הכתב, כמוכן בקיצור, ואני מביא רק הענינים הנוגעים ישירות לשאלה הנ"ל. ואם שגיתי ה' הטוב יכפר.

ג. ציטוט דברי אדה"ז, ודברי המחבר והשוואתם

הקדמה: כידוע, הנה הרבה מהשו"ע של רבינו נשרף, ובפרט הרוב של החלקים של יו"ד (ובכללם הלכות אבלות), חו"מ ואהע"ז. וחבל על דאבדין. גם ידוע שאדמו"ר הזקן כתב מהדורא בתרא של השו"ע וגם היא נשרפה, חוץ מהד' סימנים הראשונים שאכן נדפסו במהדורות של השו"ע שתח"י. ולכן, אם רוצים לדעת שיטת אדמו"ר הזקן בהלכות השייכות להחלקים שנשרפו, צריכים לחפש בחלקים שאכן זכינו להם, ונראה אם נוכל למצוא עכ"פ איזה רמז להדברים¹. וראה זה פלא: בנדו"ד יש לנו כו"כ פרטים השייכים לחלק של יו"ד (הלכות אבלות), ואדה"ז הביאם **רובם ככולם** בחלק או"ח! **ובדיוק נפלא**, ישנם פרטים **שהביא**, פרטים **שהשמיט**, פרטים **ששינה** וכו', וכדלקמן.

וזה החלי:

ו"ל של אדמו"ר הזקן בשולחנו הטהור באורח חיים, בהלכות קריאת שמע, סי' ע"א ס"א:

מי שמת לו מת שחייב להתאבל עליו, אפילו אינו מוטל עליו לקבורו כגון שמתה אחותו נשואה שבעלה חייב בקבורתה, או אפילו יש לו מי שישתדל בשבילו לעסוק בצרכי הקבורה, או אפילו כבר עסק כל צרכו, פטור מקריאת שמע ותפילה וכל הברכות, ואפילו מעניית אמן, ומכל המצוות האמורות בתורה. ואפילו אם רצה להחמיר על עצמו ולקרות, או אפילו לענות אמן, שאינו מתבטל בשבילו בשביל צרכי המת, אסור מדברי סופרים, מפני כבודו של מת, שיהי' לבו פנוי לחשב בצרכי המת ויחשוב בהם תמיד. ואפילו הוא בעיר אחרת ונודע לו קודם הקבורה אסור, שלא חילקו חכמים. ויש מתירים אם יש לו מי שיתעסק בשבילו ואצ"ל אם הוא בעיר אחרת שאינו יכול להתעסק, ונוהגין כסברא הראשונה. (ולדברי הכל, בן שהוא אונן על אביו יכול לילך לבית הכנסת ולומר קדיש על אביו כי זהו כבודו של אביו). וכל זה קודם הקבורה אבל מיד שמתחילין להשליך עפר על המת חייב בקריאת שמע וכו'... **סעיף ג. וכל זה בחול, אבל בשבת כיון שאי אפשר לעסוק בצרכי המת בקבורתו, ואין אנינות נוהגת כלל, חייב בקריאת שמע ותפלה ובכל המצוות האמורות**

1 ולהעיר משיחת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע ש"פ וישב שבת חנוכה תשל"ו ס"א (הנחה בלתי מוגה): ...
און בנוגע צו דעם אלטן רבי'ס שו"ע איז דער פלא נאך א גרעסערער: וויבאלד אז לפועל האבן מיר ניט דעם אלטן רבי'ס שו"ע אויף ה' חנוכה, - וואס אע"פ אז ער האט געוואלט שרייבן אויכעט ה' חנוכה, און עס קען גאר זיין אז ער האט טאקע געשריבן, נאר דאס איז געווען צווישן די כתבים וואס זיינען פארברענט געווארן און לפועל איז דאס צו אונז ניט אנגעקומען, איז דאס דאך אויך בהשגח"פ, - און דער מגיד... האט דאך עם געהייסן ער זאל שרייבן א שו"ע (ראה הקדמת הרבנים בני המחבר). איז וויבאלד אז ער האט געוואוסט אז סוכ"ס וועלן מיר ניט האבן זיין שו"ע אויף הלכות חנוכה, האט ער דאך זיכער געדארפט שרייבן דעם דין (אז נר ביתו קדום לנר חנוכה) אין ה' שבת, כדי אז דער דין זאל זיין אין זיין שו"ע, איז דאך נאכמער ניט פארשטאנדיק פארוואס האט ער דאס ניט אריינגעשטעלט אין הלכות שבת?. וראה עוד כמה דוגמאות ע"ז בתורת מנחם חכ"ט ע' 02, חל"ד ע' 372, חל"ו ע' 17.

בתורה כל היום. ולעת ערב אם הוא מחשיך על התחום וכו'. **סעיף ד.** המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומתפלה ומכל מצוות האמורות בתורה מפני שהוא עוסק במצוה... היו שנים משמרים זה משמר וזה קורא. עכ"ל בהנוגע לענינו.

ושומה עלינו לבאר הרבה פרטים בדברי אדמו"ר הזקן אלה, ולע"ע נסתפק בכמה מהם (ובמקום אחר הארכתי יותר).

הבה נעיין תחילה בדברי המחבר כאן והחילוקים בינם לדברי אדמו"ר הזקן בשולחנו:

בשו"ע המחבר כאן באורח חיים הלכות קריאת שמע, סימן עא, כותב וז"ל: **סעיף א.** מי שמת לו מת שחייב להתאבל עליו אפי' אינו מוטל עליו לקבורו, פטור מקריאת שמע ומתפילה. ואפי' אם רוצה להחמיר על עצמו ולקרוא אינו רשאי. ואם יש לו מי שישתדל בשבילו בצרכי קבורה ורוצה להחמיר על עצמו ולקרוא אין מוחין בידו. **סעיף ב.** בד"א בחול אבל בשבת חייב כל היום וכו'. עכ"ל המחבר.

והנה, לעיל ציטטנו דברי אדמו"ר הזקן בסע"א ושם הביא הרבה פרטים יותר ממ"ש המחבר כאן בסע"א, ורובם ככולם הם מהמחבר **בסי' שמ"א ביו"ד בהל' אבילות!**

וכך כתב המחבר שם ביו"ד סי' שמ"א (בנוגע לענינו): **סעיף א.** מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו, קודם קבורה אוכל בבית אחר, אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו, אין בית לחבירו עושה לו מחיצה ואוכל. ואפילו מחיצה של סדין סגי - אם תקע שולי הסדין בענין שאינו ניטל ברוח ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל, ובין כך ובין כך ואפילו הוא בעיר אחרת אינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ברכת המוציא ולא ברכת המזון, ואין מברכין עליו ולא מזמנין עליו אפילו אם אוכל עם אחרים שמברכים לא יענה אחריהם אמן, ופטור מכל מצוות האמורות בתורה, ואפי' אם אינו צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחרים שעוסקים בשבילו. וי"א שאפילו אם ירצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמן אחרי המברכין אינו רשאי (רמ"א: ועי' באו"ח סע"א). ובשבת וי"ט אוכל בשר ושותה יין (רמ"א: אם ירצה) ומברך וחייב בכל המצוות חוץ מבתשמיש המטה שאסור בו. (רמ"א: ומותר לילך לבית הכנסת בשבת. ואף בחול אין בו איסור רק מאיר שאסור להתפלל מה יעשה שם).... **סעיף ב.** מי שמת לו מת בשבת יאכל במוצאי שבת בלא הבדלה ולא יתפלל ולא בבוקר קודם קבורה ולאחר קבורה יתפלל תפלת שחרית אם לא עבר זמנה.... **סעיף ג.** מקום שנהגו שכתפים מיוחדים להוציא המת ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה ימסרוהו להם והם יקברוהו - משימסרו להם מותרים הקרובים בבשר ויין... **סעיף ד.** המשמר את המת אפילו שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומכל מצוות האמורות בתורה. היו שנים - זה משמר וזה קורא. עכ"ל המחבר ביו"ד הל' אבילות.

עכשיו נעתיק עוה"פ את דברי אדה"ז ומקורם **מהשו"ע של המחבר בצדמ,** דהיינו: "סע"א" פירושו שאדה"ז ציטט דברי המחבר מסע"א באו"ח; ו"סשמ"א" פירושו שאדה"ז ציטט דברי המחבר מסשמ"א ביו"ד - וכשנשווה את הדברים תצא לנו סוגיא מלאה קושיות כרימון:

[המילים המודגשות הם לשונו של אדה"ז כאן בסע"א, ולצידם המקורות מהמחבר וכו']

מי שמת לו מת שחייב להתאבל עליו - המחבר הן בסע"א באו"ח והן בסשמ"א ביו"ד

אפילו אינו מוטל עליו לקוברו – המחבר בסע"א
 כגון שמתה אחותו נשואה שבעלה חייב בקבורתה – ט"ז בסע"א (מהרא"ש וכו')
 או אפילו יש לו מי שישתדל בשבילו לעסוק בצרכי הקבורה – המחבר הן בסע"א
 והן בסש"א (בשינוי לשון)
 או אפילו כבר עסק כל צרכו – רא"ש
 פטור מקריאת שמע ותפילה – המחבר בסע"א
 וכל הברכות – המחבר בסש"א? (כי שמה מונה המחבר רק הברכות השייכות לסעודה
 משא"כ אדה"ז כותב כל הברכות).
 ואפילו מעניית אמן – המחבר בסש"א (וכנ"ל – אולי כוונת המחבר היא רק לברכות
 של הסעודה)
 ומכל המצוות האמורות בתורה – המחבר בסש"א (מהמשנה ברכות יז, ב)
 ואפילו אם רצה להחמיר על עצמו ולקרות – המחבר בסע"א
 או אפילו לענות אמן – המחבר בסש"א
 שאינו מתבטל בשבילו בשביל צרכי המת – רא"ש וב"י בסע"א
 אסור מדברי סופרים – רא"ש וב"י (ושם רק שאסור אבל לא כתוב המילים "מדברי
 סופרים")
 מפני כבודו של מת – ראה הנסמן בשו"ע החדש (מסכת שמחות, תוס' רבינו יהודה, אור זרוע.
 רא"ש מו"ק וכו')
 שיהי' לבו פנוי לחשב בצרכי המת ויחשוב בהם תמיד – ב"י בסע"א
 ואפילו הוא בעיר אחרת ונודע לו קודם הקבורה אסור שלא חילקו חכמים –
 רא"ש במו"ק
 ויש מתירים אם יש לו מי שיתעסק בשבילו – המחבר בסע"א
 ואצ"ל אם הוא בעיר אחרת שאינו יכול להתעסק – המחבר בסש"א (לענין אכילה)
 ונוהגין כסברא הראשונה.
 (ולדברי הכל בן שהוא אונן על אביו יכול לילך לבית הכנסת ולומר קדיש על
 אביו כי זהו כבודו של אביו). – ט"ז בסע"א
 וכל זה קודם הקבורה אבל מיד שמתחילין להשליך עפר על המת חייב בקריאת
 שמע וכו'...
סעיף ב. וכל זה בחול, אבל בשבת כיון שאי אפשר לעסוק בצרכי המת בקבורתו,
 ואין אנינות נוהגת כלל, חייב בקריאת שמע ותפלה ובכל המצוות האמורות בתורה
 כל היום. ולעת ערב אם הוא מחשיך על התחום וכו'. – המחבר בסש"א
סעיף ד. המשמר את המת אע"פ שאינו מתו פטור – המחבר בסע"א ובסש"א
 מקריאת שמע ומתפלה ומכל מצוות האמורות בתורה מפני שהוא עוסק במצוה...

– המחבר רק בסש"מ²א

היו שנים משמרים זה משמר וזה קורא - המחבר בסע"א וסש"מ"א
היוצא מהנ"ל הוא:

כו"כ פרטים שכתב אדה"ז בהלכות קריאת שמע בסי' ע"א, מקורם הוא **מהלכות אבילות** ביו"ד **סש"מ"א** ואינו מסתפק במה שכתב המחבר בסימן ע"א. ולכן ברור, שכוונת אדה"ז הוא להורות שישנו "שילוב" מסויים בין השניים, דהיינו שלמרות שהמחבר כתב אותם ביו"ד, הנה לשיטת אדה"ז הם שייכים להל' ק"ש באו"ח והם "גדר" אחד. משא"כ הפרטים שאדה"ז דוקא **לא העתיק** – הם שייכים להלכות אבילות ביו"ד. וטעמא בעי – מהו ה"גדר" הזה שאדה"ז רוצה להורות לנו?

ג. הערות על דברי אדה"ז

ומזה באים לעוד כו"כ שאלות:

כשאדה"ז הביא ממרחק לחמו והעתיק בסי' ע"א באו"ח - מיו"ד סש"מ"א, רואים כמה דברים הצ"ע הן בדברי אדה"ז והן בדברי המחבר:

1. המחבר בסש"מ"א מתחיל בעניני אכילה וכו' ואח"כ מדבר בנוגע לברכות וכו'. אדה"ז מדגל על כל הענינים המדברים בנוגע לאכילה ו"נוחת" מיד לענין הברכות. והרי ממ"נ: אם רוצה להביא את הענינים של סש"מ"א אז צריך להביא הכל מ"ש שם, כולל הענינים והברכות השייכות לאכילה; ואם אינו רוצה להביא, אז למה הביא רק את הענין של הברכות והמצוות והשמיט הפרטים האחרים?

2. למה המחבר מביא הענין של "מסירה לכתפים" רק בסש"מ"א ואינו מביאו גם בהלכות קריאת שמע? לכאו' זה **עיקר גדול בענין ק"ש ותפילה**, שאם מסר לכתפים אז הוא חייב (עכ"פ מותר) בקריאת שמע ותפלה וכו'!

3. פלא עצום: אדה"ז מעתיק ריבוי פרטים מסש"מ"א **סעיף א'** (בנוגע לברכות, מצוות, שבת וכו'), ואח"כ מצטט **מסעיף ו** (בנוגע למשמר), ומשמיט (מתעלם?) **לגמרי** סעיף ג' שמדבר בנוגע ל"מסירה לכתפים"! אתמהה!!

4. ועוד ועיקר: אדה"ז מביא ג' מקרים שלכאו' היו "מחייבים" את האונן לקיים המצוות [אינו מוטל עליו, יש לו מי שישתדל, עסק כל צרכו] ומ"מ מסיק שהאונן פטור ו**אסור** וכו'. ולכאו' למה **משמיט** "מסר לכתפים" שזה **יותר רגיל** וחידוש גדול בהרבה יותר מהאחרים?

5. אדה"ז מוסיף כאן על לשונו של המחבר - כמה פרטים שהאונן פטור מהם: "[פטור] מכל הברכות ואפילו מעניית אמן ומכל המצוות האמורות בתורה. ואפילו אם רצה להחמיר על עצמו [לקרות ק"ש] או אפילו לענות אמן שאינו מתבטל בשבילו מצרכי המת אסור מדברי סופרים וכו'". למה נחוץ להביאם כאן בסימן ע"א שמדובר אודות קריאת שמע, ולא חיכה עד הל' אבילות כמו שעשה המחבר?

2 ועפ"ז צריך לתקן בהוצאה החדשה של השו"ע, שכתבו שהמקור למילים אלו הם "טושו"ע ס"ג" כאן בסע"א. ואי"ז נכון כי כאן המחבר כתב רק שהמשמר פטור, אבל ההמשך "ומתפילה ומכל המצוות וכו'" זה כתוב בטושו"ע סש"מ"א ביו"ד.

6. אדה"ז מביא ג' טעמים על כל הנ"ל (למה הוא פטור) שלא הובאו בדברי המחבר (כאן), והם: 1. מפני כבודו של מת, 2. שיהי' לבו פנוי לחשב בצרכי המת, 3. ויחשוב בהם תמיד. לכאור' אין לזה שום שייכות להלכות קריאת שמע (זה שייך לשאר מצוות וכיו"ב)?

7. אדה"ז ממשיך: "ואפילו הוא בעיר אחרת ונודע לו קודם הקבורה אסור שלא חילקו חכמים". לכאור' הוא פלא: שהיות "ולא חילקו חכמים", הנה מי שנמצא בעיר אחרת ואינו יכול לעשות כלום [שזה "פטור" הרבה יותר גדול מ"נמסר לכתפים", מ"מ פוסק אדה"ז ש]הרי הוא פטור מכל המצוות הכתובות בתורה! ולמה הוא אסור - כי לא חילקו חכמים! ולכאור' כלפי לייא: למה מי שנמצא בעיר אחרת גרע מ"נמסר לכתפים"? הרי בודאי ישנו מישהו במקום הנפטר שמתעסק (עכ"פ עד שיבוא הקרוב מהעיר האחרת)?

8. אדה"ז אכן מביא שיטה ש"ויש מתירים אם יש לו מי שיתעסק בשבילו ואצ"ל אם הוא בעיר אחרת שאינו יכול להתעסק" ויש כאלה שרוצים לומר שכוונתו ל"נמסר לכתפים" [וזו אינו, וכדלקמן]- אבל מ"מ בנוגע **לפועל**, אדה"ז מסיק שאין נוהגין כן - "ונוהגין כסברא הראשונה" שאין מתירין. דהיינו שלשיטת אדה"ז אין נוהגין כהשיטות ש"אם יש לו מי שיתעסק בשבילו" פקע ממנו הלכות אנינות. ולכאור' מה הדין אם "מסר לכתפים"? האם זה נקרא בגדר של "מתעסק בשבילו"?

9. ועוד כו"כ שאלות שאכ"מ.

לסיכום: בסימן שמ"א כתב המחבר ריבוי דינים השייכים לאונן, ורואים כאן דיוק נפלא: אדה"ז **בחר** בכמה ענינים, והשמיט כמה ענינים ושינה כמה ענינים.

זאת ועוד:

הבה נסתכל בדברי המחבר והתייחסותו של אדה"ז להם:

1. המחבר כתב: אכילה (בבית אחר, מחיצה וכו') - אדה"ז **השמיט**.

2. המחבר כתב: אינו אוכל בשר ואינו שותה יין - אדה"ז **השמיט**.

3. המחבר כתב: אינו מברך ברכת המוציא ולא ברכת המזון - אדה"ז **שינה** וכתב "כל הברכות".

4. המחבר כתב: אין מברכים ואין מזמנים עליו - אדה"ז **השמיט**.

5. המחבר כתב: אפי' אם אוכל עם אחרים לא יענה אמן - אדה"ז **שינה** וכתב בכללות "ואפי' מעניית אמן".

6. המחבר כתב: פטור מכל המצוות האמורות בתורה אפי' אינו צריך לעסוק בצרכי המת כגון שיש לו אחרים שעוסקים בשבילו - אדה"ז **ציטט**.

7. המחבר כתב: י"א שאם רוצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמן אינו רשאי - אדה"ז **ציטט** אבל לאו דוקא שמתכוון למה שכתב המחבר (כדלקמן - כי אדה"ז כותב בכללות, והמחבר (כנראה) איירי במברכין **בסעודה**, ועצ"ע).

8. המחבר כתב: שבת ויו"ט אוכל בשר ושותה יין ומברך וחייב בכל המצוות (חוץ מתשה"מ). - אדה"ז **השמיט**.

9. המחבר כתב: ואם צריך להחשיך על התחום אז חל עליו אנינות - אדה"ז **ציטט**.

10. המחבר כתב: קבורה ביו"ט - אדה"ז השמיט.

11. המחבר כתב: מת בשבת מה יעשה בנוגע להבדלה, ערבית מוצ"ש וכו'. - אדה"ז מצטט רק בנוגע לתפלה אבל לא הבדלה.

12. המחבר כתב: במקום שנהגו במסירה לכתפים מותרים הקרובים בבשר ויין - אדה"ז השמיט.

13. המחבר כתב: מת בתפיסה - אדה"ז השמיט.

14. המחבר כתב: משמר את המת - אדה"ז ציטט **מכאן (ולא מהמחבר באורח חיים בסי' ע"א!)**.

[ובמקום אחר הארכתי בהבנת כמה מדברים אלה לענ"ד הקלושה].

וצריך להבין: האם ישנו כאן "לשיטתי" בדברי אדה"ז? הלמאי **ציטט** כמה ענינים, **שינה** כמה ענינים וה**שמיט** כמה ענינים?

ובנוגע לענינו:

לכאורה צ"ג בדברי אדה"ז: מה קרה למילים השגורים בפי כל בנוגע לאנינות של "נמסר לכתפים"? איך אדה"ז מתעלם מכל זה (מס. 12 דלעיל)? והרי אדמו"ר הזקן עצמו **ה' חבר בחברה-קדישא** מגיל הבר מצוה שלו....(ראה באריכות בספר הנפלא "מבית הגזים" של ספריית אגודת חסידי חב"ד ע' יב-יג ובהנסמן שם) ובודאי ידע מהמושג הזה של "נמסר לכתפים"...

ועוד: מה יענה אדה"ז לכל השיטות הסוברות שבמקרים שאינו יכול או אין צריך שיתעסק - פקע האנינות?

ד. הביאור

והביאור בכל הנ"ל (בקיצור) לענ"ד:

ובהקדים: מהו הטעם שאונן פטור מכל המצוות³? איפה מצאנו בתורה, או ביהדות בכלל, שמישהו יה' פטור ממצוות כו"כ שעות וימים⁴? הן אמת שישנו כלל ש"עוסק במצוה פטור מן המצוה"⁵ אבל אין הפירוש שהוא פטור מכל המצוות האמורות בתורה⁶...!! ועד"ז - מהו הטעם שאונן אסור באכילת בשר ושתיית יין? איפה מציינו בתורה או ביהדות איסור לאכול בשר ולשתות יין? ישנו ענין של "תענית" וכו' אבל איסור על בשר ויין, איזה גדר זה?

מסביר אדמו"ר הזקן: נכון, הפטור של האונן מעשיית המצוות זהו **חידוש** שחידשה תורה **לכבודו של מת**, דהיינו: כשמישהו נפטר, הנה משום "כבודו של מת, שיהי' לבו (של הקרוב)

3 ולכאור' יש להביא ראיה משו"ע אדה"ז סל"ח שזה אינו מפני ש"עוסק במצוה פטור מן המצוה", כי שם מביא אדה"ז כל מיני דוגמאות של עוסק במצוה וא' מהם הוא "משמר את המת" ואינו מביא "אונן". והטעם הוא כמו שיבאר להלן בקטע הבא. ואכ"מ. ולהעיר לכל הבא לקמן מהצפ"ע הל' ק"ש דף ט' טור ב'.

4 כמובן חוץ מחשיו ושיכור וכו'. וידועה השקו"ט בנוגע להגדר של "עוסק במצוה פטור מן המצוה" אם זה גברא או חפצא, או כל המצוות וכו' ואכ"מ.

5 וראה השיטות בנוגע לאנינות אם הפטור הוא מצד עוסק במצוה (אנציקלופדי' תלמודית ערך אנינות ע' סט מרש"י ברכות יז, ב וכו'). אבל לשיטת אדה"ז זה מצד כבודו של מת. ואכ"מ. וראה לעיל הערה 3.

6 ראה האריכות בזה בשו"ע אדה"ז סל"ח ס"ז. ועוד.

פנוי לחשב בצרכי המת ויחשוב בהם **תמיד**, ואפילו הוא בעיר אחרת וכו' - **פטר** אותו הקב"ה מכל החיובים שיש לו כלפי הקב"ה, **עד כדי כך שמדברי סופרים אסור עליו אפי' לענות אמון**, כי הוא צריך להתעסק ולחשב בצרכיו של מת **תמיד**, וכמבואר ב**ארוכה** בריבוי מפרשים בתחילת פרק שלישי דמסכת ברכות ובמו"ק וכו', ובפרט בחי' הרשב"א, הובאו דבריו בכל בו על אבילות ע' 117. שאכ"מ. [חוץ מביום השבת שאז אסור לעשות שום דבר עבור המת, ובמילא אינו נוהג אנינות ורק בדברים שבצינעא].

ועוד: לא רק שהקב"ה פטר אותו מהדברים **כלפי הקב"ה** (ברכות ומצוות וכו'), אלא אפי' **בצרכיו הגופניים של האדם**, כמו אכילת בשר ושתיית יין, אסרו עליו חכמים. אבל זהו מטעם אחר, (וכהסברת הרשב"א בברכות שם שזהו) "כדי שלא ימשוך אחר אכילתו ושתייתו ולא יתעסק בקבורת מתו" (וכדלקמן).

במילים אחרות, וכהלשון וההגדרה המובאת בירושלמי בעניננו (בברכות פ"ג וכדלקמן בשיטת הנודע ביהודה): הקב"ה פטר אותו מענינים השייכים ל"חיי עולם" ואסר עליו ענינים השייכים ל"חיי שעה".

עכשיו נשאלת השאלה: אם לאונן/קרוב ישנם אחרים שמתעסקים בשבילו והוא אינו צריך לעשות **כלום**, וכל הענינים של ההלוי' מסדורים - האם נאמר שלמרות הנ"ל האונן עדיין פטור מכל המצוות עד הקבורה [כי זה כעין גזיה"כ בנוגע לאנינות שהוא פטור מכל המצוות עד הקבורה], או אולי, כש"בטל הטעם בטלה הגזירה": להיות ויש לו מתעסקים והכל מסודר, במילא עשיית המצוות אינה פוגעת כלל בכבודו של מת, ואין שום התרשלות מצד האונן/קרוב, האם חל עליו החיוב כמקודם (כמו על כל יהודי) וחוזר ומתחייב בכל המצוות אפילו לפני הקבורה?

ועד"ז - אם יש לו מתעסקים, האם מותר לו לאכול בשר ולשתות יין? דהרי כל הטעם שאסור לאכול בשר ולשתות יין הוא, כנ"ל, "שימשוך אחרי אכילתו ולא יתעסק בקבורת מתו", אבל כאן החשש הלך לו כי הרי הכל מסודר?

ומובן שלא כל המצבים שווים, וייתכן מצב שיפטור אותו מהמצוות ולא דוקא שזה יתיר אותו לאכול בשר ולשתות יין, ועד"ז להיפך, ייתכן מצב שיתיר אותו לאכול בשר ולא דוקא שיחייב אותו בעשיית המצוות, כי הם שני גדרים שונים עם סיבות שונות כנ"ל, וכפשוט.

כרגיל בכגון דא - ישנם **ריבוי** דיעות בזה, והבה נעיין מהי שיטת אדמו"ר הזקן בזה:

ראינו בעליל באופן מפורט לעיל, שבהלכות קריאת שמע באנינות, ישנם דברים שאדה"ז הביאם וישנם דברים שאדה"ז לא הביאם. ונשאלת השאלה למה? מהו החילוק?

וע"פ הנ"ל יובן: אדה"ז מסביר לנו (ע"פ דברי הירושלמי וכו') שישנם שני גדרים באנינות: א. הפטור מהמצוות "חיי עולם". ב. האיסור בצרכים גופניים "חיי שעה"⁷:

ולכן, היות וקריאת שמע היא מצוה - "חיי עולם", לכן בהלכות קריאת שמע אדה"ז הביא רק מה ששייך להפטור מה"חיי עולם", אבל אינו מביא לא דבר ולא חצי דבר בנוגע להצרכים

7 ולכן כשכתוב בכמה מקומות בפוסקים הלשון "פסקה האנינות", אין הפירוש תמיד שפסקה האנינות בכלל, אלא שזה תלוי בתוכן הענין: אם מדובר שם באנינות בכלל, או ייתכן שמדובר רק באנינות של "חיי שעה", או רק באנינות של "חיי עולם". וישנם כמה דוגמאות בזה [בב"י, רבינו יונה וכו']. ואכ"מ.

גופניים "חיי שעה". ולכן מביא (בהלכות קריאת שמע) מה שנוגע לקריאת שמע, תפלה, כל הברכות, עניית אמן, כל המצוות האמורות בתורה, (ובכל אלה – אפי' רוצה להחמיר על עצמו אינו רשאי), אמירת קדיש, החיוב בשבת על כל המצוות, המשמר פטור מקריאת שמע ותפלה – כי כולם נכללים ב"חיי עולם".

במילים אחרות: הטעם שאונן פטור מקריאת שמע, אין זה דין **פרטי** בהלכות קריאת שמע, אלא הפטור הוא כי קריאת שמע היא פרט וחלק מהגדר של "חיי עולם", ולכן בסי' עא אדה"ז מסביר כל הגדר של "חיי עולם" כי קריאת שמע היא פרט וחלק ממנה.

ולאידך, אדה"ז **השמיט** כל הדברים השייכים לאכילה, "חיי שעה", דהיינו: מחיצה, אכילה בבית חברו וכו', כל ההלכות השייכות לברכת המזון, כל האיסור של אכילת בשר ושתיית יין, ברכת המוציא, ברכת המזון, זימון, בשבת ויו"ט אוכל בשר ושותה יין, יאכל במוצאי שבת בלא הבדלה, נמסר לכתפים מותר בבשר ויין וכו' – כי כל פרטים אלה אינם שייכים להלכות קריאת שמע ו) "חיי עולם" אלא ל"חיי שעה"⁸.

והענין מדויק עוד יותר: בנוגע לעניית אמן, הנה המחבר כתב "שאפילו אם ירצה להחמיר על עצמו לברך או לענות אמן **אחרי המברכין** אינו רשאי" משא"כ אדה"ז כתב "ואפילו אם רצה להחמיר על עצמו ולקרות או אפילו לענות אמן אסור מדברי סופרים" והשמיט "אחרי המברכין" כמ"ש המחבר. כי המחבר איירי במברכין בסעודה כהמשך הלשון שם, משא"כ אדה"ז מדבר בעניית "אמן" בכלל. והראי' – כי לקמן בסימן עב ס"ג כותב אדה"ז: "העם העוסקים בהספד... [אם] אין המת מוטל לפנייהם אלא בבית אחר הם קוראין ומתפללין והאונן **יושב דומם ואין עונה אחריהם כלום** מטעם שנתבאר בסימן עא."

ועוד: הלשון של המחבר בסעיף ג הוא, שאחרי שנמסר לכתפים מותרים הקרובים בבשר ויין "אפי' קודם שהוציאוהו מהבית, **ששוב אינו מוטל עליהם**". אבל אדה"ז בסי' עא כותב מפורש "שאפילו אינו מוטל עליו לקבורו... פטור וכו'". דהיינו שברור מילולו, ש"נמסר לכתפים" פועל רק ש"אינו מוטל עליו" (על הקרוב החיובים וכו') ולאדה"ז אין זה מספיק לחייבו במצוות.

ה. הביאור בגדר "מסירה לכתפים"

עכשיו יובן באופן ברור שיטת אדה"ז בנוגע ל"נמסר לכתפים":

המחבר כותב במפורש ש: "**סעיף ג**. מקום שנהגו שכתפים מיוחדים להוציא המת ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה ימסרוהו להם והם יקבורוהו – משימסרו להם מותרים הקרובים בבשר ויין וכו'" – ברור מלולו של המחבר, שכל הענין של "נמסר לכתפים" שייך להיתר של "**לאכול בשר ולשתות יין**", ואין לזה **שום שייכות כלל וכלל להפטור או החיוב של המצוות**, כי מסירה לכתפים שייך לענינים של "חיי שעה" ולא לענינים של "חיי עולם".

ועל פי זה מובן ופשוט, למה אדה"ז אינו מביא את הענין שאם "נמסר לכתפים" חייב בכל

8 ואכ"מ להסביר דאיכא למה לא הביא כמה מהלכות אלה בהלכות בציעת הפת וכו' (בשו"ע אדה"ז סקס"ז סכ"א וקפ"ט ס"ח מדובר בנוגע לאבילות לא אנינות).

המצוות, כי כל הענין של מסירת לכתפים שייך לאכילת בשר ושתיית יין. שאם נמסר לכתפים אזל לו החשש של "שימושך אחרי אכילתו ולא יתעסק בקבורת מתו" כי הרי נמסר לכתפים והם יתעסקו בקבורת מתו. משא"כ בנוגע למצוות, "חיי עולם" - הקב"ה פטר אותו **עד הקבורה** -

ואדה"ז הולך מן הקל אל הכבד: 1. "אחותו נשואה", היינו: שאין עליו **שום חיוב כלל** להתעסק בקבורתה, 2. "יש לו מי שישתדל בשבילו", היינו שישנו חיוב עליו להתעסק אבל משהו אחר מטפל בהענין (במילא הוא "פטור"), 3. "כבר עסק כל צרכו" היינו: שהי' עליו חיוב גמור, ואכן התעסק כדבעי, ועכשיו פקע חיובו - מ"מ אומר אדה"ז שאסור בכל המצוות כו' עד הקבורה.

במילים אחרות:

אדמו"ר הזקן מביא את כל המקרים האפשריים שהאונן **אין עליו שום סיבה להיות עסוק עם המת**, ולכן אין שום סיבה להפקיע ממנו חיוב המצוות - מ"מ מסיק: **פטור מקריאת שמע ותפילה וכל הברכות, ואפילו מעניית אמן, ומכל המצוות האמורות בתורה, ואפילו אם רצה להחמיר על עצמו ולקרוא, או אפילו לענות אמן, שאינו מתבטל בשבילו בשביל צרכי המת, אסור מד"ס.** [והטעם? לכא' הרי "מסר לכתפים" ואין עליו שום חיובים? ממשיך אדמו"ר הזקן ומבאר] **מפני כבודו של מת, שיהי' לבו פנוי לחשב בצרכי המת ויחשוב בהם תמיד וכו'.** [וממשיך אדה"ז עוד דוגמא] **ואפילו הוא בעיר אחרת ונודע לו קודם הקבורה, אסור, שלא חילקו חכמים.**

הגע בעצמך: הוא בעיר אחרת ואינו יכול לעשות כלום, אומר אדה"ז דברים ברורים, שהיות ו"לא פלוג" - **אסור לו לעשות מצוות.** עד כדי כך ש: "אפי' יש לו מי שישתדל כו' אפילו עסק כל צרכו, ואפי' אם רצה להחמיר על עצמו כו' אסור וכו' מפני כבודו של מת שיהי' לבו פנוי לחשב בצרכי המת ויחשוב בהם תמיד".

ואדה"ז ממשיך שאמנם "ויש מתירים אם יש לו מי שיתעסק או הוא בעיר אחרת [אבל מ"מ מסיק ש] **נוהגין כסברא הראשונה**" דהיינו, שהמנהג הוא, שעד הקבורה, אין שום חילוק מיתעסק - האונן פטור מכל המצוות מפני הטעמים הנ"ל.

ועפ"ז סרו **כל** הקושיות ששאלנו לעיל, בהדיוקים בשו"ע אדה"ז, למה ציטט, השמיט ושינה וכו'.

ולכן מסיק אדה"ז: **"ולדברי הכל בן שהוא אונן על אביו יכול לילך לבית הכנסת ולומר קדיש על אביו כי זהו כבודו של אביו"**, דלכא' הרי זה סתירה מרישא לסיפא, כי ברישא מביא שהוא פטור מהכל ואפי' מעניית אמן, ובסיפא אומר שיכול לילך ולומר קדיש? אבל ע"פ הנ"ל אתי שפיר ומדויק, כי קדיש הוא הדבר היחידי ב"חיי עולם" שהוא **לכבודו של אביו.** משא"כ המצוות או עניית אמן על ברכות של אחרים וכו' אינם כבודו של מת.

ולכן מובן, כנ"ל, מה שגדולה מזו מצינו לקמן בסימן עב ס"ג, ושם כתב אדה"ז: "העם העוסקים בהספד...[אם] אין המת מוטל לפנייהם אלא בבית אחר הם קוראין ומתפללין והאונן יושב דומם ואין עונה אחריהם כלום מטעם שנתבאר בסימן עא". עכלה"ק. דלכא' אינו מובן

כלל – הוא בין כך יושב שם, ואינו מתעסק בצרכי המת, והוא רק "יושב דומם", למה אוסרים עליו מלענות אמן ו"להתנהג כיהודי"...?

אבל לפי הנ"ל אתי שפיר: שיטת אדה"ז היא, שהדבר היחידי שמותר לאונן לעשות הוא, מה ששייך לכבודו של המת. ולכן, אמירת קדיש הוא כבוד למת, משא"כ עניית אמן אין לו שום שייכות לכבוד המת, והרי הוא צריך לחשוב "בצרכי המת ויחשוב בהם תמיד", ולכן אסור לענות אמן שזה סתירה ל"תמיד". ועד"ז שאר המצוות.

ולכן גם מובן למה אדה"ז, בתור חבר של החברא קדישא, אינו מביא כלל את הענין של "נמסר לכתפים", כי כנ"ל, הגדר של "נמסר לכתפים" אין לו שום שייכות כלל וכלל להלכות קריאת שמע ותפילה ותפילין וכו' "חיי עולם"¹⁰.

לסיכום: לשיטת אדמו"ר הזקן, מפני כבודו של מת אסור לעשות שום דבר שבין האונן להקב"ה – "חיי עולם" (חוץ מאמירת קדיש), ואין שום חילוק איפה ובאיזה מצב נמצא האונן. ואיסור זה נמשך עד שמשליכין את העפר¹¹.

כל הנ"ל הוא הן בנוגע למקרה שהאונן ישתתף בהקבורה (ועכ"פ קודם "החזרת פנים" וכו'), הן אם נוסע למקום הקבורה, ואפי' נמצא במטוס שאינו יכול לעשות כלום (במכ"ש מעניית אמן שיושב דומם), והן אם באה לו שמועה ואינו נוסע למקום הקבורה – הנה עד התחלת האבילות הוא נקרא אונן ופטור (ואסור וכו') אפי' כשנמסר לכתפים¹².

ולא נגעתי כלל וכלל במקרים אחרים (כשהמת או הקרובים בתפיסה וכו') כי הם קובעים ברכה לעצמם ובאריכות, ואכ"מ.

* * *

ו. הביאור בשיטות האחרות (נוב"י וכו')

אבל א"כ, קשה לאידך גיסא:

מאין נבע זה ש"העולם" מקשרים את הענין שאם "נמסר לכתפים" אזל לו הפטור מכל

10 ואולי (ייתכן? ש) כתבו בהל' אנינות שלא הגיע לידיו.

11 ומובן שתיכף ומיד יבואו ה"מקשרים", שכתוב ב"רשימה" שבתשכ"ה (כנסתלקה הרבנית אם הרבי) במוצאי שבת הרבי אמר שמסר לכתפים ועשה הבדלה וכו' ובתשמ"ח (כשנסתלקה הרבנית הצדקנית) התפלל בצנעא לפני ההלוי' וכו' - כמה תשובות בדבר ומהם: א. איתא בספר המנהגים בנוגע להנהגת אדמו"ר הרש"ב בתשעה באב שהתפלל בבוקר עם תפילין וכו' - ואין אף חסיד בעולם שיחלום לחקות את הרבי בזה, כי ב. אסור לחקות את הרבי (ובפרט בדברים שעושה בצנעא) כידוע התשובה במנחת אלעזר וכו'. ג. הנהגות הצדיקים אינם שייכים להכלל ובפרט בכגון דא (ואכ"מ), וכפשוטו. ד. הבדלה נכלל ב"חיי שעה" [כמבואר בארוכה בפנים] וייתכן שאדה"ז בהל' אבילות כותב בנוגע לזה. ועוד. ובכלל - אינני יודע עד כמה מדוייקים הדברים הכתובים ברשימה [לדוגמא, שהרבי אמר שאונן פטור מק"ש ותפילה כי הוא טרוד - בשו"ע אדה"ז לא מובא (בענינו) דבר או חצי דבר בנוגע לטירדא (למרות שמוכר ברש"י וכו', ואכ"מ), ואדרבה - אדה"ז פוסק שאפילו אינו מוטל עליו לקוברו ויש לו אחרים המתעסקים אסור לומר ק"ש ותפלה משום כבודו של מת ולא משום טירדא. ועוד כמה פרטים הצ"ע ברשימה] ואכ"מ כלל וכלל להאריך בזה.

12 בספר "לקט ציונים והערות לשו"ע אדה"ז" שנערך ע"י ידידי הבלתי-נשכח - אבדלח"ט - הרה"ג ר"ל ע"ה ביסטריצקי, רבה של צפת עיה"ק (שהיו לו כו"כ הוראות מהרבי בנוגע להתעסק בספרים של אדמו"ר הזקן), הנה על המילים האלה של אדה"ז "או אפי' יש לו מי שישתדל בשבילו בצרכי הקבורה.. פטור וכו'", כותב הר"ל ז"ל: "ולכן אף אם מסר הכל לחברא קדישא כנהוג אעפ"כ פטור מקריאת שמע ותפלה וכו'". ומעניין הדבר, שבדרך כלל, לכל הערה

המצוות ומותר (חייב?) להניח תפילין, לקרות קריאת שמע וכו' (וכנ"ל – לשיטת אדה"ז זה אסור).

[מאמר המוסגר: כאן המקום להעיר שהמילים "נמסר לכתפים" נהיו כזו "שדה פרוצה", שכשנשאלה שאלה בנוגע לאנינות, הנה כל הרוצה ליטול השם ועולה על רוחו, מפטטים המילים השגורים בפי כל "נמסר לכתפים", והכל נהי' מותר וחסל הלכות אנינות וכו']. והביאור:

הבה נעיין במקור הדברים של הענין של "נמסר לכתפים".

המחבר כתב בשו"ע: "סעיף ג. מקום שנהגו שכתפים מיוחדים להוציא המת ולאחר שנתעסקו הקרובים בצרכי הקבורה ימסרוהו להם והם יקברוהו – משימסרו להם מותרים הקרובים בבשר ויין".

וכתב על זה הנודע ביהודה (בדגול מרבבה שעל גליון השו"ע): "וכיון שמתרים בבשר ויין ק"ו שחייבים בקריאת שמע ותפלה וכל המצוות. ועיין בירושלמי ריש פרק מי שמתו אם חיי שעה התרת לו ק"ו חיי עולם." עכ"ל הנב". וראה ג"כ בהגהת רע"א על גליון השו"ע שנגרר אחרי הנב"י שכותב: "(מותרים הקרובים בבשר ויין) ומחוייבים במצוות. תשובות נודע ביהודה מהדורא תניינא סי' ריא".

דהיינו: הנוב"י¹³, הוא הראשון¹⁴ שראינו שכותב שאם "נמסר לכתפים" אז האוננים "חייבים במצוות". כי המחבר כתב מפורש שאם נמסר לכתפים "מותרים באכילת בשר ושתיית יין" ותו לא¹⁵, ולא הזכיר לא דבר ולא חצי דבר בנוגע למצוות. וגם הרמב"ם והטוש"ע לא הביאו את זה וכו' (וכמו שהאריכו האחרונים בזה).

מהו מקורו של הנודע ביהודה? כנ"ל, הנוב"י מביא כראי' לדבריו את דברי הירושלמי.

הבה נעיין בדברי הירושלמי:

שהוא כותב הוא מוסיף מ"מ לפוסקים וכו', ועל הערה זו לא כתב כלום, דהיינו שגם הוא נקט בפשיטות שלשיטת אדה"ז כל הענין של מסירת כתפים אין ענינו לכאן.

13 ובמקום אחר הארכתי בנוגע למ"ש המשנה ברורה כאן, ומה שהביא מהברכי יוסף, ובפמ"ג (במשב"ז) בסמ"א, והשערי תשובה, והדרך החיים וכו'. {המהריק"ש וכו'} ואכ"מ.

14 ואולי יש להביא עוד ראי' לזה (שהנוב"י הוא הראשון שאמר סברא זו) כי באנציקלפדי' תלמודית, הנוהג שלהם הוא, שכשהם מביאים איזה נושא, הם מציינים למקור הכי קדום שישנו. ובענינו: בכרך ב' בערך אנינות ע' ע כתבו וז"ל: "במקום שמוסרים את המת לכתפים, אחרי שנתעסקו הקרובים בצרכי קבורתו, משמסרוהו להם מותרים הקרובים בבשר ויין וחייבים בכל המצוות, שאם חיי שעה התרנו, חיי עולם לא כל שכן." והנה, על המילים "מותרים הקרובים בבשר ויין" הם מציינים "ירושלמי שם (פ' מי שמתו); טוש"ע שם ס"ג." ועל המילים "ומחוייבים במצוות" הם מציינים "דגמ"ר ורע"א שם".

15 ועפ"ז לעניד צ"ע במהדורא החדשה של ה"משנה ברורה" של הוצאת "עוז והדר": בסי' ע"א, על המילים שכותב המשנה ברורה "ואם יש חבורה בעיר שנוהגין שכתפים מיוחדים...משמסרוהו להם מיד חייב בכל המצוות" כתב בשער הצינן: "ברכי יוסף וכו'." ובהוצאה הנ"ל הוסיפו בסוגריים, שבהברכי יוסף נמצא ב: "יוד" סי' שמ"א ס"ב". וב"משנת שע"צ" הוסיפו המהדירים הנ"ל בצינן [א], (שמי"ש הברכי יוסף הנה) "וכן נפסק בשו"ע (יוד" סשמ"א ס"ג)". ולכאן הצינן הזה צ"ע, כי איך אפשר לומר שמי"ש הברכי יוסף - כן נפסק בשו"ע? הרי השו"ע כותב רק אודות בשר ויין והברכי יוסף מוסיף על דברי השו"ע, שעפ"ז יכולין גם לברך ולהתפלל וכו' - מוכח שמה שמביא הברכי יוסף לא נפסק כך בשו"ע (כי השו"ע מביא רק בשר ויין), כי א"כ מהו החידוש וההוספה של הברכי יוסף? הרי כבר נפסק בשו"ע! ועד"ז כתבו שם ב"ציונים והערות" סקב"א: "וכן נפסק בשו"ע (יוד" סשמ"א ס"ג) דאם נמסר לכפתים חייבים הקרובים בכל המצוות." והרי כנ"ל, בשו"ע לא הובא דבר או חצי דבר בנוגע לחיוב במצוות.

בירושלמי ריש פרק ג' דברכות איתא: "אבל, כל זמן שמתו מוטל לפניו, אוכל אצל חברו, ואם אין לו חבר אוכל בבית אחר, ואם אין לו בית אחר עושה מחיצה ואוכל. ואם אינו יכול לעשות מחיצה הופך את פניו לכותל ואוכל, ולא מיסב ולא אוכל כל צורכו ולא שותה כל צורכו ולא אוכל בשר ולא שותה יין ואין מזמנין עליו ואם בירך אין עונין אחריו אמן, ואחרים שבירכו אין עונה אחריהם אמן. הדא דתימא בחול, אבל בשבת מיסב ואוכל, ואוכל בשר ושותה יין, ואוכל כל צרכו ושותה כל צרכו, ומזמנים עליו, ואם בירך עונין אחריו אמן, ואחרים שברכו עונה אחריהם אמן. אמר רשב"ג הואיל והתרתיו לו את כל אלו חייבוהו בשאר כל המצוות של תורה, אם חיי שעה התרתיו לו, כל שכן חיי עולם. אמר ר' יודה בן פזי בשם ריב"ל הלכה כרשב"ג. נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין. נמסר לכתפים כמי שנמסר לרבים". עכ"ל הירושלמי.

[והטעם שאסור לאונן לאכול בשר ולשתות יין? "כדי שלא ימשוך אחר אכילתו ושתיתו ולא יתעסק בקבורת מתו" כדברי הרשב"א שהובאו לעיל, ועוד].

בהשקפה ראשונה נראה שהירושלמי אומר שאם נמסר לכתפים בטל ממנו ענין האנינות כי מותר לאכול בשר ולשתות יין שהם חיי שעה ולכן עאכו"כ שבטל הענין של חיי עולם. ברם, ע"פ הביאור בדברי אדה"ז דלעיל, שלהלכה לפועל ישנו חילוק בין חיי עולם וחיי שעה, ואין לערב ביניהם, מובן שאין כל ק"ו כאן.

ומדוייק הדבר בדברי הירושלמי:

כל ה"סוגיא" כאן בירושלמי איירי רק בנוגע לחיי שעה, דהיינו: האיסור של אכילה לאונן בבית, ברכת המזון, אכילת בשר ושתית יין. אח"כ מוסיף הירושלמי, שבשבת ישנו יוצא מן הכלל, והוא, שלמרות שבחול האונן אסור לאכול בשר ולשתות יין (משום התרשלות) הנה בשבת מותר לו לאכול בשר ולשתות יין, "חיי שעה", כי הטעם וסיבה של האיסור לאכול בשר ולשתות יין לא חל בשבת, כי בשבת בין-כך א"א להתעסק עם המת מצד גזירתו של הקב"ה¹⁶, (ואזל לו הטעם של התרשלות וכו'), ולמה תיאסר אכילת בשר ושתית יין?

ועל פרט זה - מוסיף רשב"ג: שבשבת - היות והתרת חיי שעה ק"ו שחייבוהו גם במצוות. דהיינו - הק"ו הוא רק בנוגע לשבת: שהיות ובשבת אין אפשריות של התעסקות במת (מצד גזירתו של הקב"ה), ולכן איננו דואגים שישנה אפשריות של "התרשלות" (כי הוא מצווה ועומד שלא להתעסק) - במילא פקע האיסור של אכילת בשר ושתית יין, אומר רשב"ג שא"כ ישנו ק"ו לחייבו במצוות.

אבל בנוגע לימי החול - כשהירושלמי אומר ש"נמסר לכתפים אוכל בשר ושותה יין" - מניין לנו לומר שגם בחול עושה הירושלמי¹⁷ הק"ו? אדרבה! כאן הירושלמי בדוקא אינו אומר הק"ו כמו כמה מילים לפני זה (כמו שעשה בשבת), כי בימי החול הוא מוכרח להתעסק, ורק

16 ראה שו"ע אדה"ז סע"א ס"ב: "וכל זה בחול אבל בשבת כיון שאי אפשר לעסוק בצרכי המת בקבורתו אין אנינות בשבת כלל חייב בקר"ש ותפלה ובכל המצוות וכו'". וראה בארוכה בשו"ע בסש"א (דין מת בשבת). וראה גם הערה הבאה.

17 ומעניין הלשון בתוס' ברכות יז, ב (בד"ה פטור מק"ש): "בירושלמי מפרש טעמא א"ר בון כתיב כתיב למען תזכור כו' עד כל ימי חייו, ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים". עכ"ל. והרי בשבת אסור להתעסק במתים (ראה הערה שלפני זה) וד"ל.

שאם "נמסר לכתפים" פקע ממנו החשש של "התרשלות" - אבל עדיין **נשאר עליו החיוב של כבודו של מת**, וזה לא נתקיים ע"י מסירה לכתפים, כנ"ל בארוכה. ומדוייקים הדברים ב"פני משה" שכותב "הואיל והתרתי את כל אלו - בשבת!".

ולכן - כבודו של הנוב"י במקומו מונח - ולאחר בקשת מחילה, הנה מהירושלמי אין שום ראי' שגם **בחול** אומרים את הק"ו "הואיל והתרתי וכו'", כי כנ"ל הסוגיא איירי בנוגע לשבת, ובמילא אין שום ראי' שאם מסר לכתפים - מחוייבים במצוות. מסירה לכתפים מתיר **רק** אכילת בשר ושתיית יין ותו לא. ורק בשבת ישנו הק"ו.

ומפורש הדבר בדברי הנוב"י עצמו: דהנה בסי' ריא כתב (אחרי שמביא הירושלמי): "הרי שלא הזכירו אלא שאוכל בשר ושותה יין וכן בטור שם לא הזכיר אלא שמותרים הקרובים בבשר ויין. מיהו עיינתי בירושלמי שם שכתב אם חיי שנה התרת לו ק"ו לחיי עולם וא"כ הרי הדבר מפורש שפסק האנינות, עכ"ל. ודבריו לכאו' צע"ג, מאין הוציא פסק זה ש"מפורש הדבר שפסק האנינות"? וכי מפני שהותר לו לאכול בשר ולשתות יין האם זה נקרא "פסקה האנינות"¹⁸? [ולמה לא אומר הירושלמי "נמסר לכתפים - בטלה האנינות"?] ואם מפני הק"ו - הרי כנ"ל, הק"ו הוא בנוגע ל**שבת** ולא בנוגע לחול ולאנינות בכלל.

[ואם ישאל השואל: הרי ה"פני משה" על הירושלמי כותב אחרי זה "נמסר לרבים - שיתעסקו בו בטלה ממנו דין האנינות"? הנה בפשטות זה קאי על האנינות שמדובר **כאן**, והוא "אכילת בשר ושתיית יין" כי הירושלמי אינו מדבר בשום ענין אחר].

לאחרי כתבי כל הנ"ל, להסביר שיטת אדמו"ר הזקן, הנה גדולה מזו מצאתי בספר כל בו על אבילות ע' 120, כי הוא שואל עוד יותר (בלי כל שייכות לשיטת אדמו"ר הזקן): שלפי הירושלמי הזה, כפי שהנוב"י הבין הפשט, **ביטלת תורת אנינות**, כי בכל עיר ישנה ח"ק, וכולם מוסרים לכתפים וכו' - והנני מצטט רק מה שנוגע לענינו [רוב ההדגשים הם במקור - וגם, לא העתקתי ההערות והמ"מ]:

מסירת המת לכתפים: דבר חדש חידש הירושלמי שלא נתבאר כל צרכו, ויקעקע כל דיני אנינות. הן מפשטות דברי חז"ל בברכות ריש פרק שלישי ובכתובות ח', למדנו שעד הקבורה הרי הוא אונן ואחר הקבורה מותר בבשר ויין וחייב במצות (רמב"ם פרק ד' מהל' אבל הלכה ו) שאז מתחיל האבלות. אכן הירושלמי בפ"ג דברכות הלכה א חידש לנו, "נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין, נמסר לכתפים כמו שנמסר לרבים", והסבירו הראשונים "נמסר לרבים ולכתפים שהיו חבורות בעיר מזומנים על הקבורה, וכשהשלים האבל צרכי הוצאתו מוסרין אותו לאותן חבורות על מנת שיוציאוהו לבית הקברות **כשירצו(?)**, ומשעה שנמסר להם המת אינו מוטל על האבל אלא על אותן הכתפים, הלכך אוכל בבית אחר בשר ויין אף על פי שהמת בבית", וכן פסק השו"ע בסימן שמ"א ס"ג. והחכמת אדם בסימן קנ"ג ס"ג חידש שאפילו לברך ולהתפלל חייב משעה ההיא. וכן כתבו שאר גדולי הפוסקים, וכה נולד **דין חדש** - שאין אנינות עד הקבורה.

וקשה מאד, מדוע לא נזכר בבבלי דין זה, הלא גם בבבלי נזכר מהחבורות הללו במועד קטן כ"ז "חבורתא איכא במתא ושריא", והיו להם להורות את העם, מתי חייבים בתפלה ובקריאת שמע ובמצוות שבתורה?

גם, לפי זה, בארצנו ארצות הברית אין דין אונן על מישהוא, הארון עומד ונגמר טרם שמת, החבורה קדישא, דואגים בעד חפירת הקבר, תכריכין וטהרה, ואין על האוננים דבר, ברוב המקומות המת אינו בבית, או שהוא בבית הטהרה, או בבית החונטים, ואם כי אינו דומה לימי חז"ל ודורות שאחריהם ואחרי אחריהם שאיזה שעות אחרי המיתה נקבר המת, והיום אמת הוא כי קשה כח הסבל לישב בדד יום או יומים, עם כל זאת כמדומה לי שאלה שהתירו על פי הירושלמי לאונן לקיים כל המצוות נכנסו בפרצה דחוקה עד מאד, הלא במסכת שמחות פ"י נזכר הטעם שאונן פטור "מפני כבודו של מת", ובמדרש רבה ריש פרשת וילך "כיון שרואה צרתו לפניו דעתו מובלגת", ועיין ברא"ש פ"ג דמועד קטן שאף על פי שיש מתעסקים אחרים בצרכי המת מכל מקום כבודו של מת הוא שיתעסקו כל קרוביו, ובשיטה מקובצת לברכות "שלא ידמה כמתעצל בהספדו ואינו חושש לכבודו". ובפני משה לירושלמי "שמראה עצמו שאינו השוב בעיניו להתאבל עליו", ואין חילוק אם מסרו לכתפים או לא, אם כבר עסק בצרכי המת או יש עוסקים אחרים, ואפילו עניית אמן לא יענה, ובאמירת אמן הלא לא יבטל מהכנות הקבורה (רא"ש ריש פ"ג דברכות).

והלא גדולי הדור תמהו על המהרי"ל שהתחיל לקרות קריאת שמע מיד כשהתחילו להשליך עפר על מתו ואמרו לו "הלא אין אבלות מתחיל אלא אחר סתימת הקבר" (שלמי צבור בשם מאמר מרדכי), הגם כי עשה זאת כדי להתפלל שמונה עשרה (עיין מהרי"ל שמחות), ובימיו הי' חבורות והרבה מתעסקים בוירמייזא. ין מהרידשלהתחיל האבילות רק כשיטת האחרונים שסוברם שזה מקבלת הידיעה עם כל זאת פטור היה ממצות עד שיסתום הגולל.

עוד פלא, על אלה שרוצים לחייב את האונן במצות, אחר שימסור את מתו לחברא קדישא מכח הירושלמי הנ"ל, הלא הירושלמי כתב בפירוש רק בשר ויין, לפי שכל הטעם שאסרו לאונן בשר ויין הוא, שלא ימשיך אחר אכילתו ויבטל השתדלותו, אבל אם הכל נגמר אין לנו לפחוד שיתרשל, אבל לחייבו במצות? מאן דכר שמיה! והלא כמה ראשונים רוצים לפטור את האונן אפילו בשבת מכל מצות שבתורה מכח הירושלמי בפרק שלישי דברכות... ראה נא, שמפורש כמעט בפירוש בראשונים, שעם מסירת כתפים אינו חייב במצות. ברמב"ן (תורת אדם דף י"ג) "נמסר לכתפים כמי שנמסר לרבים, ומשמע אע"פ שלא יצא מפתח ביתו עדיין, דאי כשיצא מפתח ביתו **וחלה עליו אבלות לא היה לו להזכיר בשר ויין אלא לומר שחייב בכפיית המטה וחלה עליו אבלות**, ופשיטא דאבל מותר בבשר ויין ועיקר תנחומי אבלות בין". וברא"ש פ"ג דמועד קטן סימן ל"ט בשם הרמב"ן "אבל אם קוברין אותו בבית הקברות סמוך לשער העיר החוזרים משער העיר אינם מתאבלים עד שיאמרו להם שנקברו, שהרי דעתו עליו וכמונח לפנייהם דמי ואינם **אלא כמי שנמסר לכתפים שמותר לאכול בשר**", הרי מפורש שבמסירת כתפים מותר לאכול בשר, אבל לא להתחיל אבלות.

ונראה לי להפיץ אור על מהות "מסירת לכתפים", ולתרץ גם כן, מדוע לא נזכר בבבלי דין זה, וכן קושי' הרדב"ז - בפ"ד מהלכות אבל פ"ו, על הרמב"ם שלא הביא דין זה מ"מסירת לכתפים", והוא על פי דברי הגאון ר"י ברונא (תלמיד הגאונים תרומת הדשן ומהר"י וויל) בשו"ת שלו מהר"י ברונא צ"ח, שנשאל על מה שנוהגים בריגנסבורק שאינם הולכים ללות את בן הבכור לבית הקברות... והאב מסר את בן הבכור בערב לחבורה קדישא ונקבר ביום שלאחריו, מתי חל עליו אבלות, אם בשעה שמסרו להח"ק או בשעה שנקבר והשיב "דלא דמי לנתנו לכתפים על מנת לקברו דהתם **נתיאש לגמרי מלבא אצלו, אבל הכא כיון שהוא**

בעיר (משמע במסרו לכתפים אינו בעיר ההיא) **למה לא ילך עמו?** הרי מפורש פה שמסירת כתפים היתה דוקא בשעה שמסרו המת להובילו לעיר אחרת. ודין זה תמצא בבבלי מו"ק כ"ב ע"א "אמר להו רבא לבני מחוזא אתון דלא אזליתו בתר ערסא מכי מהדריתו אפייכו מבבא דאבולא אתחילו מנו". ועיין שם ברש"י וברמב"ם פ"א מאבל ה"ה "מי שדרך לשלוח המת למדינה אחרת. מעת שיחזרו פניהם מללוותו מתחילין למנות שבעה" וכו'.

וראה זה פלא דהגאון נודע ביהודה אם כי לא ראה דברי מהר"י ברונא כיוון לדעתו ולדעת האמת דין מסירת כתפים, וזה לשונו (בשו"ת נודע ביהודה תנינא יור"ד רי"א) "ועל שאלתו אם יש לסמוך, אם ימסר המת לכתפים שיפסק האנינות? הנה דין זה פשוט בשו"ע יור"ד שמ"א ס"ג, ואף ששם לא נזכר מן חיובו במצות שלא כתב שם אלא שמותר בבשר ויין, וכן התוספת ברכות דף י"ח כתבו, וכן משמע בירושלמי נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין, נמסר לכתפים כמי שנמסר לרבים, הרי שלא הזכיר אלא בשר ויין וכן בטור שם לא הזכיר אלא שמותרים הקרובים בבשר ויין, מיהו עיינתי בירושלמי שם שכתב¹⁹ "אם חיי שעה התרתי לו קל והומר להי עולם" **הרי מפורש(?)** שפסק האנינות. מכל מקום לבי חוכך בזה, לפי שהבית יוסף הביא בשם הגהות מיימינו מספקא לן אם הוא הולך עם המת בעגלה או בספינה אי דמי לנמסר לכתפים, אם כן אם איכא למימר דנמסר לכתפים היינו במקום שמוליכין המת למקום רחוק ואין אונן הולך עמהם לבית הקברות אז פסק האנינות, אבל במקום שקרובים הולכים עמו בשעת קבורה לא מהני המסירה כיון שגם הוא הולך עמהם הרי מוטל עליו כמו עליהם".

היוצא לנו מזה, מת הנשלח לעיר אחרת, אחר שנמסר לרבים חל עליו אבלות ומותר בבשר ויין, וכן אחר שמסרו להח"ק והוא איש חלש ולא יוכל לחכות עד אחר הקבורה מותר בבשר ויין, אבל להתפלל או לעשות שאר ברכות אין לעשות עד שהמת נקבר. **עכ"ל הכל בו, ועיי"ש בארוכה.**

ולכן, זה שהנוב"י סובר שמסירה לכתפים מחייב האונן במצוות הוא, כי כך הביין מהירושלמי. ורוב הסוברים כך, נגרו אחריו. אבל לאחר בקשת מחכת"ר וכבודם במקומם מונח - לא כולם מסכימים לדיוק הזה מהירושלמי, ואדרבה - לשיטתם, הירושלמי איירי רק בשבת אבל לא בחול.

[ולהעיר שהנוב"י נדפס בשנת תקל"ו, אבל באותה הוצאה אין סי' ריא והפעם הבאה שנדפס ה' בתקע"א ואדה"ז נסתלק בתקע"ג וכתב השו"ע הרבה שנים לפני זה כידוע. וגם להעיר שהמקום היחידי שמצאתי (אפי' ע"י חיפוש עם הקומפיוטר...) שאדה"ז מביא את הנוב"י הוא רק בתשובה א' - תשובה ל. השו"ע עם ההגהות של הדגול מרבבה נדפס בפעם הראשונה בשנת תקנ"ד ומעניין לדעת אם אדה"ז ראה הוצאה זו].

לסיכום: לענ"ד, לשיטת אדמו"ר הזקן, מסירה לכתפים בשעת אנינות²⁰ אין לזה **שום**

19 כאן בהערה מוסיף ה"כל בו": עפר אני תחת הדום רגליו, אבל בירושלמי שם לא נמצא דבר מזה, אפשר נשמטו מדברי הגאון איזה דברים, כי רק לענין שבת נמצא שם בירושלמי... שאמר רשב"ג שבשבת אוכל ושותה "אמר רשב"ג הואיל והתרתיו לו את כל אלה, חייבוהו בשאר כל המצוות של תורה, אם חיי שעה התרתיו לו כל שכן חיי עולם", ובאמת לרשב"ג בשבת אין אנינות... אבל אי אפשר ללמוד מזה על חול, כי אין טעמיהם שווים, לאכול ולשתות אחר שכבר מסר לכתפים, אין חשש התרשלות, שהכל מוכן לקבורה, אבל לחייבו במצוות, הטעם מפני כבודו של מת, והמת טרם נקבר, ועיין כתב סופר יור"ד קפ"ב שמצדד גם כן שאין ראוי ממה שהתירו לו לאכול ולשתות, לחייבו על ידי זה מצוות.

20 א"א לדעת אם בסמ"א פסק כהשו"ע שעכ"פ מותר בבשר ויין כמ"ש בשו"ע.

שייכות לחיוב מצוות וכו'. ולכן עד הקבורה, אם האבלים הולכים לקבורה²¹, אפי' אם עובר יום או יומיים או שלשה, ואפי' הם במטוס שאינם יכולים לעשות כלום – הנה לשיטת אדמו"ר הזקן יש להם דין אוננים לכל דבר המבואר בסימן ע"א כנ"ל [חוץ מבשבת, או במקרים מיוחדים כמו תפיסה וכו' שאז יש לעשות שאלת חכם].

* * *

ז. אגרת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע בזה

כל הכתוב לעיל, תמכתי יתדותי על אגרת הקודש של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע:

דהנה, באגרות קודש ח"ו ע' קג-ד נדפס מכתב שכ"ק אדמו"ר כתב לרב א', ביום י' סיון תשי"ב, בהמשך להסתלקות אחיו הו"ח וכו' מוה"ר ישראל ארי' לייב. הפטירה היתה באנגלי', והארון הובא לאה"ק וזה לקח זמן רב, והרבי (שכבר שהה בניג.) לא נסע להלוי' והתחיל את האבילות מיד בקבלת הידיעה.

וזלה"ק:

"ת"ח על הבעת התנחומין שלו, צדק בכתבו אשר עשיתי כהוראת האחרונים שלדעתם יש להתחיל האבלות מעת קבלת הידיעה (שלא להיות אסור בק"ש וכו' משך כמה ימים, אף שהי' לבי נוקפי ע"ז, דדעת אדה"ז לא כן, וכמו שכ' בשו"ע או"ח ר"ס ע"ב²² והקלתי בכ"ז, ע"י ישוב בדוחק, של' אדה"ז הוא "ונוהגין" ולא בל' של פס"ד). כיון שנמסר הדבר לכתפאי במקום הנפטר, ובס' כל בו מהרב גרינוואלד, מביא הוראה זו בשם הרב רפאל שפירא ומהרש"ם ח"ב סר"ס, ולא כהנצי"ב בספרו משיב דבר, והובא ג"כ בשדי חמד ע' 3456 וכו'..." ע"כ לה"ק בהנוגע לענינו.

פירוש הדברים: אדה"ז פוסק שם שאונן פטור מכל הברכות והמצוות ואסור לענות אמן וכו'. והגם שיש מתירין לקרות ק"ש וכו' אם הוא בעיר אחרת שאינו יכול להתעסק - מ"מ פוסק אדה"ז ש"נוהגין כסברא הראשונה" שמ"מ אסור, ואין נוהגין כה"ש מתירין". ולכן "בכדי שלא להיות אסור כו"כ ימים וכו'" נהג הרבי כהוראת האחרונים, שלדעתם מתחיל האבילות **בקבלת הידיעה**, ואבל לכל הדעות מניח תפילין וכו'.

ושמעתי מקשים קושיא אלימתא (לכאו):

בדרך כלל, כשקורה ר"ל ענין של אנינות, וישנו ספק האם להניח תפילין וכו' (לדוגמא: כשהקבורה מתעכבת כמה שעות או יום או יומיים, או נסיעה במטוס וכו'), הנה כל בר בי רב יודע (ופוסק...) המילים השגורים בפי כל - "נמסר לכתפים", דהיינו, שאם האבלים "מסרו לח"ק" את כל הענינים הקשורים לצרכי הקבורה וכו', אז, הרי (לכאו) פקע מהאוננים ה"פטור" של אונן ושוב מחוייבים במצוות, כמ"ש הדגול מרבבה (הוא הנודע ביהודה) על גליון השו"ע ביו"ד סשמ"א ס"ג, דשם כתב המחבר ש"במקום שנוהגים שכתפים מיוחדים להוציא המת...

21 משא"כ כשלא הולכים למקום הקבורה, או שיגיעו אחרי הקבורה או המנהג הוא להתחיל האבלות משעת החזרת פנים או משעת קבלת הידיעה, ואכ"מ, כי זה דורש עוד אריכות, וראה להלן באגרת הקודש של הרבי דלקמן.

22 לכאו' ט"ס הצ"ל ע"א.

כשמסרוהו להם מותרים האבלים²³ בבשר ויין, וע"ז מוסיף הנוב"י "ק"ו שחייבים בקריאת שמע ותפילה וכל המצוות ועיין בירושלמי וכו'" –

וא"כ נשאלת השאלה: למה נדחק רבינו ב"ישוב בדוחק" [כי אדה"ז כותב "ונוהגין" וכו'], הרי מדובר כאן במקרה שנמסר לכתפים, ובמילא בין-כך הוא מחוייב במצוות (כדברי הנוב"י דלעיל), והרי יכול להתנהג כדין בלי שום "דוחק", וכמנהג העולם? ובפרט שמיד אחרי ה"ישוב בדוחק" מוסיף הרבי: "כיון שנמסר הדבר לכתפאי במקום הנפטר וכו'". הרי, שגם לפי דברי רבינו מדובר כאן במקרה של "נמסר לכתפים" (לכאו)?

לכאו' קושיא אלימתא, אבל לאחר הדיוק בדברי רבינו, נראה שדבריו מדוייקים להפליא, ובדרך אגב, במילים ספורות אלה, מחדש לנו רבינו **חידוש נפלא בכל הסוגיא והגדר** של "נמסר לכתפים", דהיינו שלשיטת אדמו"ר הזקן, "נמסר לכתפים" לא מעלה ולא מוריד בענין חיוב המצוות, דהיינו, שאפילו אם "נמסר לכתפים", האונן עדיין פטור מכל הברכות והמצוות וכו' **ואסור בהם** (ודלא כהנוב"י – וכדלעיל באריכות).

ועפ"ז גם נראה **כמה מדוייקים הם דברי רבינו** שמדייק, ועל הסדר:

1. **"עשיתי כהוראת האחרונים"**

2. **"שלדעתם יש להתחיל האבילות מעת קבלת הידיעה",**

3. **ואח"כ מוסיף בסוגריים היישוב בדוחק** ("שלא להיות אסור... יישוב בדוחק... ולא בלשון של פס"ד")

4. **ואח"כ ממשיך ומוסיף: "כיון שנמסר...בשדי חמד וכו'":**

ובהקדים השאלה ששאלנו לפני זה ובמילים אחרות: אם רבינו מחפש אופן איך ש"לא להיות פטור מק"ש וכו' משך כמה ימים", הרי ישנה עצה פשוטה: "מסירה לכתפים!" ואז הרבי יכול לקרות קריאת שמע ולעשות כל המצוות. ולמה לו **להתחיל האבילות** מעת קבלת הידיעה, ו"ליישוב בדוחק", הרי ע"י מסירה לכתפים הרי זה "לכתחילה"?

והביאור: הרבי מניח כאן יסוד, שלשיטת אדה"ז אפי' אם "נמסר לכתפים" הוא עדיין פטור (ואסור) מכל המצוות, (כדלעיל באריכות). משא"כ אם הוא **"מתחיל האבילות"** (אפילו לפני הקבורה, לדוגמא, מיד בקבלת הידיעה, אם הוא בעיר אחרת ואינו נוסע להלווי) אז בודאי ובודאי **שלכל הדיעות** (אפי' לאדה"ז) הוא חייב במצוות.

ולכן, היות וישנם כמה דעות אם במקרה כזה (של הרבי בהסתלקות אחיו) מתחילים האבילות מעת קבלת הידיעה או צריך לחכות עד אחרי הקבורה - בחר רבינו כשיטות האחרונים שמתחילים האבילות מעת קבלת הידיעה ולא משעת הקבורה. ולכן כותב "עשיתי כהוראת האחרונים שלדעתם יש להתחיל האבילות מעת קבלת הידיעה".

וממשיך רבינו ומסביר הטעם שנקט כאותם האחרונים, בכדי **"(שלא להיות אסור בק"ש וכו' משך כמה ימים)"**, פירוש:

דלכאו', אם הרבי מחפש עצה איך שלא להיות אסור כמה ימים בקריאת שמע וכו', ישנה עצה פשוטה: "מסירה לכתפים"? ואז יהי' מחוייב בהכל (כדברי הנב"י), ולמה לא כתב "עשיתי

כהוראת האחרונים (הנוב"י וכו') שאחרי שנמסר לכתפים מחוייבים במצוות (שלא להיות אסור כו') "וכו"ב?

כי הרבי רוצה להוכיח, ש"מסירה לכתפים" אינו **מועיל לאונן לענין קריאת שמע ולמצוות וכו'**, והאופן היחידי במצב כזה להתחייב במצוות וכו' [כי הרי בין-כך הוא אינו נוסע להלוי] הוא רק ע"י "להתחיל האבלות", והוא יכול להתחיל האבילות רק כשיטת האחרונים שסוברים שזה מ"קבלת הידיעה".

וממשיך רבינו (בסוגריים): **"אף שהי' לבי נוקפי ע"ז, דדעת אדה"ז אינו כן**

[פירוש: כי הרי אדה"ז סובר שלפני הקבורה, אפי' אם הוא בעיר אחרת פטור מק"ש, וא"כ, איך התנהג "נגד" פס"ד של אדה"ז? מסביר הרבי שלא הלך נגד הפס"ד של אדה"ז, כן]

הקלתי בזה, ע"י ישוב בדוחק, של' אדה"ז הוא "ונוהגין" ולא בל' של פס"ד,

[פירוש: אם הי' מדובר במקרה שהאבל נמצא בעיר אחרת והולך להלוי, אז בודאי שאדה"ז סובר שהוא פטור ואסור בכל המצוות עד הקבורה וצריכים לנהוג כך, משא"כ אם הוא אינו נוסע, ויכול (משום מה) להתחיל האבילות, אז אפילו לשיטת אדה"ז הוא מחוייב במצוות. ולכן בצירוף לזה שאדה"ז כותב "ונוהגין"²⁴, וישנו עוד סניף ש"התחיל האבילות" - במילא מובן שהוא מחוייב במצוות. ולאידך מובן איך שזה "מיישב" הענין, אבל סו"ס זה "בדוחק"].

ולכן ממשיך הרבי ומסביר, מהו טאקע המקור שלו להתחיל האבילות אפילו לפני הקבורה? ומתרץ שזוהי הכרעת האחרונים:

כיון שנמסר הדבר לכתפאי במקום הנפטר, ובס' כל בו... מביא הוראה זו מהרב רפאל שפירא...מהרש"ם והשד"ח וכו'."

וז"ל השדי חמד שם: בדין אם בא לאדם טליגרם מעיר אחרת שמת שם קרובו והקבורה תהי' ביום מחר מאימתי חל עליו אבילות... אף על גב דלא נקבר המת ימים רבים ואע"ג דאבילות אינו חל עד שיסתום הגולל... וא"כ בנדו"ד נמי כיון דהמת בעיר אחרת והאבל אינו יודע מתי יוקבר א"כ משמע ששומע הוה לדידי' כנסתם הגולל וחל עליו אבילות מיד וכו'."

ולהעיר, שע"פ הנ"ל, במילים אלה "כיון שנמסר הדבר לכתפאי במקום הנפטר", בדואי אין כוונת רבינו כאן להלכה המובאת בשו"ע אודות "מסירה לכתפים", כי א"כ הרי זה סתירה להכתוב לפניו ולאחריו, שהרבי מחפש מקור להיות חייב בק"ש וכו', ולכן התחיל האבילות וכו' – הרי הי' יכול להסתמך (כנ"ל) ע"ז ש"נמסר לכתפים" ולקרות קריאת שמע ולהניח תפילין? ואם ע"פ מסירה לכתפים הוא מתחייב בקר"ש ותפילין, הוא אינו צריך להסתמך על "הוראת האחרונים", כי מסירה לכתפים כתוב מפורש בשולחן ערוך... (כשיטת הנוב"י)? אלא רבינו משתמש **בהלשון** של חכמים (ש"נמסר לכתפאי") אבל לא **להלכה** של מסירה לכתפים, להורות למה הוא יכול **להתחיל את האבילות** וכהוראת האחרונים.

כי "מסירה לכתפים" שייך רק להענין של "בשר ויין" ולא ל"חיוב המצוות".

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד להייעוד ד"הקיצו ורננו שוכני עפר".

²⁴ הגם שכשאדה"ז כותב "ונוהגין" אכן כך צריכים לנהוג בפועל ולהעיר מההערה במאמר "לכה דודי" תשי"ד אודות כשהרבי אומר "בדרך אפשר" אצלנו זה "ודאי"...], אבל כאן שונה כמבואר בפנים.